

kuntza ere gero eta landuagoa. Egunotan, esaterako, Jane Austen-en *Harritasuna eta Aurrejuzkuak* aritu naiz irakurtzen; garai batean, horrelako lan batek (500 orritik gora), txunditurik utziko gintuen, bai, baina izututa ere bai; hau, berriz, itzalak itzal, atsegin betean eta arin-arin irakurri dut, miretsita zelan hainbeste kunplimendu eta ñabardura sozial dituen ingeles berezi hori halako euskara jori eta zehatzera egokitu den. Ana Isabel Morales da itzultzailea, gure literaturak hain beharrezkoa duen emetasun-ukitua ere utzi ziguna bere ipuin batzuetan (ea noizko gehiago), baina aurrerakada, oro har, langintza horretan ari diren guztiei dagokie. Liburu hori adibide bat besterik ez da, eta zorionez beste asko ere badira. Horiakin goxatu beharko geuk sorturik ez dagoenean.

LAURA MINTEGI

SATELITEAK, UNIBERTSOAK ETA BESTE

Jakin-eko lagunen eskaerari erantzunez, aurten ere 1996eko kultur balantze pertsonala egiteari ekingo diot, bospasei gai harturik. Arantxa Urretabizkaiak behin esan zuenez, kulturgintzan badira txoriak eta badira ornitologoak. Aldi berean txoria eta ornitologoa direnak ere badira, baina, diot nik, gutxi izaten dira izaera biak batzen dituzten emakumeak. Orri hauetan nork eta zertaz idatziko duen ez dakidan une honetan, txori eta ornitologoa diren emakumeak ere aurkitzea espero dut, aurreko urteetan baino kopuru zabalagoan, ahalean.

UNIBERTSOA IZAN NAHI ...

1996. urtean euskal kulturgintzan gertatu direnetatik zerbait azpimarratzeko baldin badago, oraindik oso jende gutxik ezagutzen duen gertakizuna dugu, Euskararen Unibertsoare n sorrera, alegia. Nork bere arloan sentitzen zuen egonezinak bultzaturik, jatorri, izaera eta sentsibilitate ezberdinetatik eto-

rritako hainbat kultur gizon-emakume bildu, eta intuizioan baino existitzen ez zen mugimendua gorpuztuz joan dira, apurka-apurka, zer nahi jakin gabe, baina zer nahi ez duten oso argi daukatelarik.

Funtsean, beste kultura batzuren apendizera ez garena aldarrikatzen dute/dugu, unibertso betea osatzen dugula, kategoria izatetik osotasuna izatera pasatu behar dugula, eta, batez ere, horretarako nork bere txokotik burua atera eta denok batera ekin behar dugula. Alde berberera eta aldi berean.

Nora helduko zen argi ikusi gabe, argitasun osoa ikusten da lehenetasunetan, abiapuntuetan. Lehenik eta behin, gogoeta egiteko beharra ikusten da. Ondoren, plangintza osatu, bai orokorra zein arloz arlokoa ere. Hirugarrenez, eragin soziala bultzatu. Hau da, beste modu batera esateko, garenetik gaudenera, lehenago, eta geroago, gaudenetik ez gaudenera. Ulertzen da? Esan bezala, intuizioak baino ez dira, baina ideia horren inguruan hirurogei pertsona inguru hasi da lanari ekiten, ideiak jaurtikitzen, proposamenak plazaratzen, ideologia egiten.

Une honetan hasieran baino ez dagoen mugimenduaz aritu gara, baina hurrengo urteetan beronen emaitzak ikusiko eta gozatuko dituguna ziur nago.

... SATELITEAK ERABILIZ

Unibertso bihurtu nahia aipatu ondoren, ETBk emititzeko erabiltzen hasi berri duen sateliteaz egin dugu topo. Larria da EITBk aurrez aurre duen dema, kabledun eta satelite bidezko telebista-emisioak ugaldutako diren unean. Baina larriagoa izango da lehia horretan, une honetako produktuaz konpetitu nahi izatea. Zeren, argi esan dezagun, merkatuan berez dagoen panorama zaila bada ere, zailagoa izango da kalitatearengainetik edota aurretik, kanpoko ereduak homologazioa bultzatzen duen mentalitateaz konpetitu nahi izatea.

Esan nahi da, labur esanda, teknologia berriei begiratzeaz gain, teknologia horien bidez emitituko denari begiratu behar

zaiola, eta ez dela nahikoa besteen parean egotea (ez tekniko-ki ez kalitatez), baizik eta eskaintza ezberdindua egin behar dela, berezkoa, label propioaz. Eredu-imitazioa, errepikapen etengabea eta «telebista zaborra» egitea ez da urrunera helduko teknologia puntarik puntakoena erabili arren. ETBri esijitu behar zaiona zera da, sortu duen herriaren ardura sozio-kulturalak kontuan hartzea eta horiei erantzutea. Eta, egun, EITBk ez die erantzuten Euskal Herriko beharrian kulturei. Areago, hori ez omen da bere bokazioa.

Nire ustez, kulturgintzan dagoen gakoa *dibertsifikazio* eza da. Produktuak dibertsifikatu egin behar dira, eta dibertsifikatu egin behar dira gunek. Gauza ezberdin gehiago, espazio ezberdin gehiagotan. Esaten dudan hau kulturgintzaren arlo guztietarako baliagarria da. ETBren kasuan, zehatzago, ume eta kirolzaleei begira (ez soilik, jakina, baina orokorkeria baliagarria da kasu honetan) egindako programazioa, gune euskaldun bakarrean gainera, oso gutxi da, eta eskasa.

KANPAINAK ORAINDIK ORAIN

EKBren «Eman euskarari berea», Kilometroak, Nafarroa Oinez, Araba Euskaraz, Herri Urrats, Ibilaldia, AEK Eguna... ez da gauza berria, ez aurtengoa soilik, ezta datorren urtean amaituko den kontua. Baina bai da aipatzekoa, batez ere, EKBk martxan jarri duen azken kanpaina. Ekimen horiek guztiak zerbaiten sintoma baldin badira (barka nazaten erakundeek) axolagabekeriarena da, erabakizun politiko falta, dejazioa. Erakundeek hartu duten bidea ez da eskuetan botere politikoa eta nahia dituenaren jarrera. Pentsatzekoa da, beraz, zer den gogorak ez daukana: botere politikoa ala euskara zuzpertzeko desioa. Ala ez bata ez bestea.

Edonola ere, aurreratu egin dela uste dut. Besterik ez bada ere, kexa-kultura «instituzionalizatu» egin da. Zenbait gauza ezin dira inuzenteki planteatu, ikusmira erdaldun soilaz, euskaldunen berehalako erantzuna espero baita. Gidoian dago. Eta sinistu ala sinistu gabe, erakundeek simetrikoa ipintzen behar-

turik sentitzen dute beren burua, maila berean eta espazio berberaz. Gonbentzimendu barik, egia da, hori ere nabaritzen da. Presio sozialak (hasieran bakar bakarrik euskaltzale apur batzuen) lortu du hutsune sentsazioa, hau da, erdal bertsioa soilik aurkeztuz gero, zerbaiten falta dagoenarena. Balorazio hau oso subjektiboa eta intuitiboa da, aitortzen dut, baina aidean dagoen gauza dela uste dut, eta aurrerapentzat jo nahi nuke, besteren ezean.

ADOSTASUN POLITIKOA ERE KULTURA DA

Kontsentsua eta muturrekoen arteko hurbilketa fenomeno kulturala baldin bada, aurtengo urtean euskal presoiei buruz izandako fenomeno kulturalaren arloko gertakizunen artean kokatu behar dela uste dut. Benetan kontsentsu zabala lortu izan da, lehenik «gizarte zibila» deiturikoan (zer beste izan zitezkeen, bada?), eta geroago (hori ere bada madarikazioa!) gizartea ordezkatzeko duten talde eta erakundeetan (alderdiak, sindikatuak, etab.). Azkenik, denek (edo ia denek) euskal presoak Euskal Herrira hurbildu behar direla adostu dute, eta adostasun horrek, zertarako ukatu, poztu egin nau, izugarri poztu ere.

Puntu honetan bakarrik konstatazio bat: ez da horren zaila pentsatzen dena esatea eta arerioarekiko kointzidentzia puntuak (uste baino zabalagoak sarri askotan) daudena onartzea. Elkar ulertzearen kultura lantzea ez da mingarria, gotorlekuan hertsirik eta zilborrari begira dagoen munstroarentzat ezik, jakina.

EHU, ESPERANTZAREN HILOBIA

Mingarri, oso suertatzen zait EHUz berba egin beharra, baina egon badago zeresana. Aurreko puntuan esan dugunaren aurkakoa esan beharko genuke puntu honetan. Elkarrizketaren kultura hilzorian dago, gorpua da EAEko unibertsitate publikoan. Ez soilik istilu puntual eta ezagunetan. Beste arlo guztietan ere bai. Ez da mintzatzen. Ez da gauzatzen komunika-

zioa. Ikasleek ez dute hizketakiderik, errektoregoan ez dago arazoak konpontzeko gunerik. Arazo funtsezko guztiak aginteka eta indarka amaiarazi egiten dira, arrazoiak entzun aurretik.

Irakasle-kontratazio arazoak, obrak kontratatuzko aferak, ikasleen espedienteak, unibertsitari batzuri ezarritako zigorraldiak, zinpekoen gehiegikeriak... dena heltzen da, atoan, epaiketara. 200tik gora epaiketa ditu zabalik eta pendiente EHUK epaitegietan. Zer da, zein arlotan, EHUK mintzatuz konpondu duena? Zein arazo oinarriko leundu da elkarriketa-mahaian? Zein sailetan bultzatzen da elkar ulertzea, autoritate-printzipioa ezarri gabe? Oso gutxitan, hau da, sail gutxitan eta kasu gutxitan ere bai.

EHUK min ematen digu inoiz proiektu unibertsitario batean sinistu izan dugunoi, eta hori esaten dudanean, *Ertza* dut buruan. Zerbait gehiago merezi dugu unibertsitariok, eta, batez ere, zerbait gehiago merezi dute euskararen herriak eta beronen hiritarrek. Adostasunerako kultura, EAeko unibertsitate publikoan, izaterik gabekoa da.

FITO RODRIGUEZ

EUSKARA EUSKALDUNON BILGUNE POLITIKOA

Hizkuntzak duen zama politikoaz konturaraztea ez da atzo goizeko kontua. Hizkuntza gutxiagotuko hiztunok badakigu jakin eguneroko bizitzan egiten dugun hizkuntz aukeren atzean erabaki asko ezkutatzen direla, politikoak barne, noski. Estatuturik gabeko hizkuntzek bere normalizazioa aldarrikatzen dutenean gabezia politikoa bera azaldu ohi dute norberaren egoera ulertaraz ditzaketen arrazoiaren artean (ikus bestela azaro honetan Luxenburgoren egindako *Langues les moins repandues, formation des maitres et culture de paix* izeneko mintegia).

Gure kasuan ere Historian zehar politikoki aurkeztu diren egitasmo guztiek bazuten bere hartan hizkuntz aldarrikapen zehatzik. Eta alderantziz, hizkuntz ardurak aukera politikoa ere